

A. Matthys, L. Van Impe, R. Lanin

DE ROMAANSE GRONDVESTEN VAN DE SINT-NIKLAASKERK TE PERK

Toen in het kader van de restauratiewerken in de Sint-Niklaaskerk te Perk graafwerken in het koor oudere funderingen en een grafkelder blootlegden, verzocht het Bestuur van de Kerkfabriek de N.D.O. om een snelle tussenkomst. Aangezien op dat ogenblik van een stilleggen van de werken geen sprake meer kon zijn, kon het onderzoek dat wij in samenwerking uitvoerden met Graaf D. de Ribeaucourt en de Heren Fr. en St. Van Bellingen, uiteraard slechts een oppervlakkig karakter dragen.

In onze bijdrage zullen wij ons beperken tot het plan van de slechts ten dele blootgelegde Romaanse grondvesten (fig. 75-76). Het gaat hier om een eenbeukige kerk, waarin schip en koor van elkaar gescheiden worden door een monumentale toren. Van de funderingen zelf konden wij maar enkele kleinere gedeelten onderzoeken, nl. het verloop van de westgevel, alsmede een deel van de noordelijke langzijde. Aan de zuidkant was een gedeelte van de oorspronkelijke muur van het schip gespaard gebleven in een pijler van de latere verbouwingen. Op die plaats was ook nog de oostelijke zandstenen stijl van een ingangspoortje aanwezig : de deuropening was waarschijnlijk 1,15 m breed en 2,50 m hoog (C). De bewaarde muurresten van het kerkschip hadden een dikte van 0,90 m tot 1 m, gemeten op het funderingsverstek, en sluiten een ruimte van 21,20 x 11,35 m af. De nagenoeg vierkante toren meet aan de basis 7,80 x 7,40 m ; zijn buitenmuren hebben een dikte van 1,40 m. Tegen de noordwand is er een rechthoekig traptorentje aangebouwd (3,30 x 2,20 m). De toren verleende toegang tot het trapezoïdaal koor (5,20 x 2,10 m); de dikte van de funderingen variëren er van 0,80 m tot 1 m. Hoewel het koorgedeelte enkel in fundering bewaard is, laat de trapezoïdale vorm geen halfronde koorabsis in opstand toe, zodat wij menen wel degelijk met een Romaanse kerk met vierkante koorafsluiting te doen te hebben.

In het koor trof men de resten van een later ingebouwde grafkelder aan, die bijna de hele koorruimte vult (A). De kelder is rechthoekig van vorm, meet 2,85 x 2,20 m. De toegang met trap is naar het schip gericht.

De grafkelder, waarvan het gewelf was ingestort, was met puin gevuld. Aangezien geen bijzettingen meer werden teruggevonden nemen wij aan dat hij al eerder leeggemaakt werd. De wanden van de grafkelder waren niet versierd.

Het Romaanse kerkgebouw meet op de aslijn 30,10 m, buitenwerks gemeten. Gewoonlijk is de kerk midden in het dorp ingeplant. In Perk ligt het

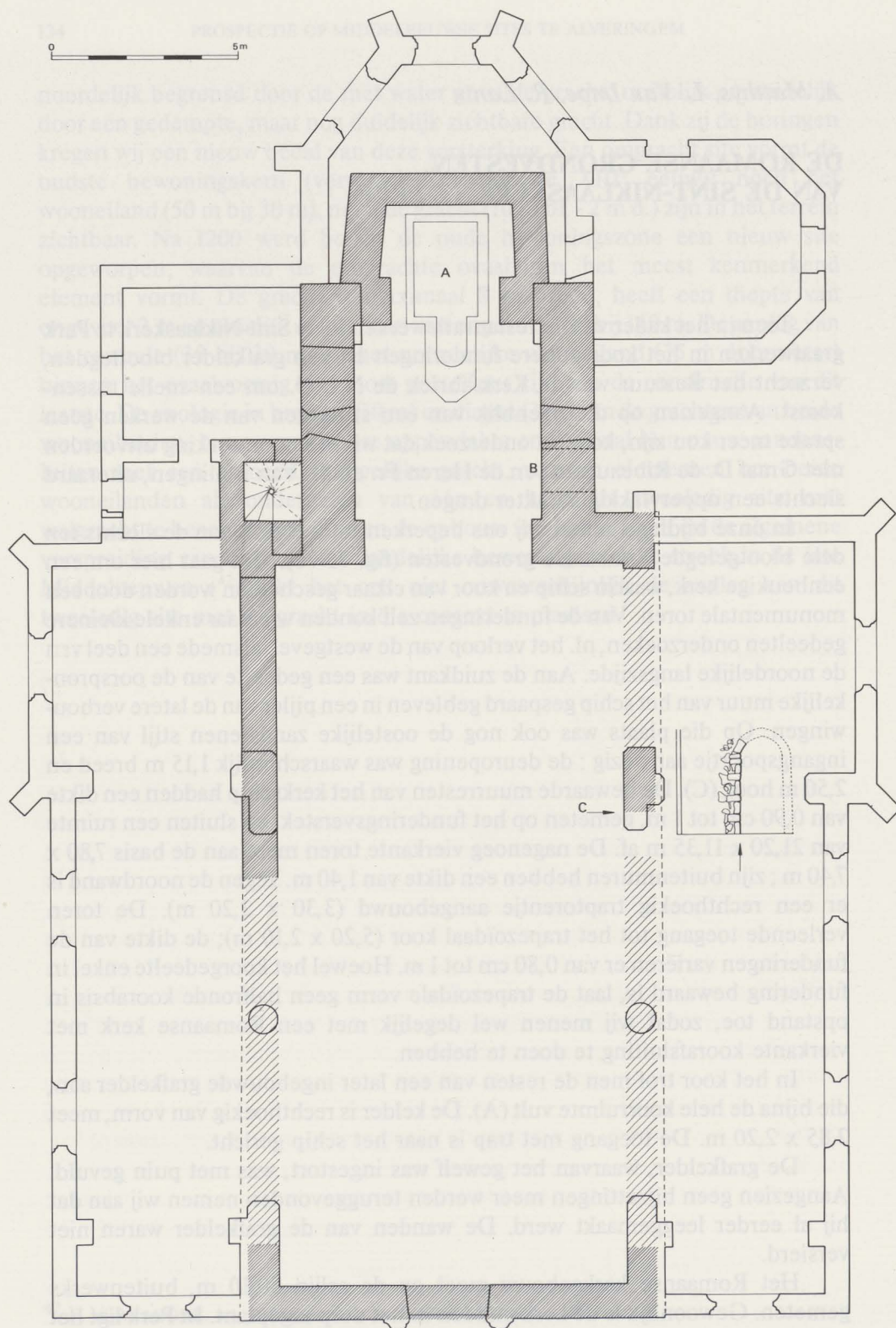

Fig. 75. Grondplan van de Romaanse kerk te Perk.

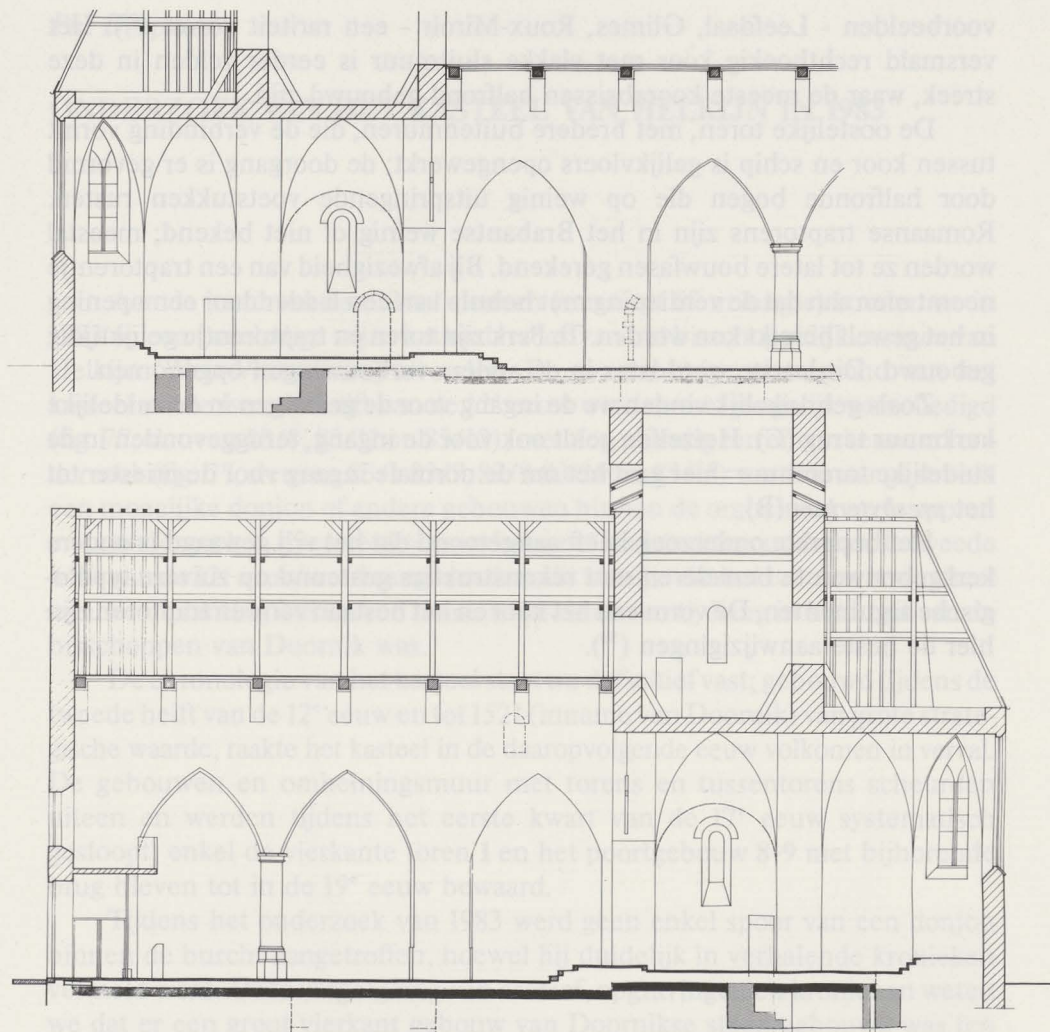

Fig. 76. Architecturale doorsneden, genomen op de lengteas
(boven: naar het Z., onder: zicht naar het N.).

oratorium wel aan de rand van de bewoonde kom, enerzijds omdat - zoals J. Verbesselt er terecht op wijst - het hier om een straatkerk gaat, waarvan de gevel naar de Steenweg is gericht, anderzijds omdat er een nauwe band bestaat tussen kerk en het nabijgelegen kasteel ⁽⁴⁸⁾.

Het koorgedeelte van de kerk is wel merkwaardig, daar het in de vooropgestelde schema's van de Romaanse architectuur in Brabant met enkele andere

⁴⁸ J. VERBESSELT, *Het Parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13^e eeuw*, XI, Pittem, 1972, 135 e.v.

voorbeelden - Leefdaal, Glimes, Roux-Miroir - een rareiteit vormt (⁴⁹). Het versmald rechthoekig koor met vlakke sluitmuur is eerder zelden in deze streek, waar de meeste koorabsissen half rond gebouwd zijn.

De oostelijke toren, met bredere buitenmuren, die de verbinding vormt tussen koor en schip is gelijkvloers opengewerkt; de doorgang is er gevormd door halfronde bogen die op weinig uitspringende voetstukken rusten. Romaanse traptorens zijn in het Brabantse weinig of niet bekend; meestal worden ze tot latere bouwfases gerekend. Bij afwezigheid van een traptorentje neemt men aan dat de verdieping met behulp van een ladder door een opening in het gewelf bereikt kon worden. Te Perk zijn toren en traptorentje gelijktijdig gebouwd. Dit laatste werd later in de andere verbouwingen opgenomen.

Zoals gebruikelijk vinden we de ingang voor de gelovigen in de zuidelijke kerkmuur terug (C). Hetzelfde geldt ook voor de ingang, teruggevonden in de zuidelijke torenmuur: hier gaat het om de normale ingang voor de priester tot het *presbyterium* (B).

Het beperkte onderzoek heeft aangetoond dat het vrij gewaagd is oudere kerkgebouwen te benaderen met rekonstrukties gesteund op zuivere typologische argumenten. De vorm van het koor en het bestaan van een traptoren zijn hier de beste aanwijzingen (⁵⁰).

⁴⁹ R. LEMAIRE, *Les origines du style gothique en Brabant. Première partie: l'architecture romane*, Bruxelles-Paris, 1906, 267.

⁵⁰ *Id.*, 216 fig. 156.